

343.123.1:005.745(497.11)"2014"(049.32)

**PRIKAZ MEĐUNARODNE NAUČNO-STRUČNE KONFERENCIJE "RAZMENA
TEORIJSKIH ZNANJA I PRAKTIČNIH ISKUSTAVA VEZANIH ZA RAD PO MODELU
TUŽILAČKE ISTRAGE I KONCEPTU ADVERZALNOG KRIVIČNOG POSTUPKA"**

Msc Jasmina Nikšić

U organizaciji Departmana za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru i Internacionalne asocijacije kriminalista sa sedištem u Banja Luci, a uz finansijsku podršku Misije OEBS u Srbiji, 04. i 05. aprila 2014. godine u Sjenici održana je Međunarodna naučno-stručna konferencija na temu "Razmena teorijskih znanja i praktičnih iskustava vezanih za rad po modelu tužilačke istrage i konceptu adverzalnog krivičnog postupka".

Konferencija je imala za cilj da se tužiocima, sudijama, pripadnicima Ministarstva unutrašnjih poslova, advokati i svi oni koji se praktično ili teorijski bave krivično-procesnim pravom upoznaju sa karakteristikama, dostignućima i iskustvima u radu na otkrivanju i procesuiranju krivičnih dela po modelu tužilačke istrage u konceptu adverzalnog krivičnog postupka u Republici Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Makedoniji.

Međunarodna naučno - stručna konferencija obuhvatila je sledeće tematske oblasti:

- Saradnja policije i tužilaštva u istrazi;
- Kriminalističke i krivično procesne karakteristike istražnih radnji;
- Pozitivna i negativna iskustva u realizaciji tužilačke istrage;
- Komparativna analiza ranijeg i aktuelnog koncepta istrage;
- Inostrana iskustva u vođenju istrage krivičnih dela;
- Položaj branioca u modelu tužilačke istrage;
- Pravo odbrane na paralelnu istragu;
- Osobnosti stranačkih sporazuma u krivičnom postupku;
- Postupak dokazivanja (nastupanje, izvođenje, ocena dokaza).

Na konferenciji su izložena 24 rada. Autori referata, njih 35, su naučni radnici i praktičari, sa bogatim iskustvom iz oblasti kriminalistike i krivičnoprocesnog prava: prof. dr Branislav Simonović, *Pravni fakultet u Kragujevcu*, prof. dr Velimir Rakočević, *Pravni fakultet Podgorica*, doc. dr Aleksandar Faladžić, *Tužilaštvo BiH*, Miroslav Janjić, *Tužilaštvo BiH*, doc. dr Marinko Kresoja, *OTP Banka*, prof. dr Miloš Marković, *Fakultet za privredu i pravosuđe, Privredna akademija Novi Sad*, prof. dr Sefer Međedović, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, doc. dr Vasko Stamevski, *Pravni fakultet Univerziteta "Goce Delčev" - Štip*, Marinko Janjetović, *Jedinica za*

profesionalne standarde Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Darko Jokić, Jedinica za profesionalne standarde Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, doc. dr Aleksandar R. Ivanović, Departman za pravne nauke IUNP-a, Igor Cimeša, Okružno tužilaštvo Banja Luka, prof. dr Mile Matijević, Pravni fakultet, Univerziteta zap rave i poslovne studije Banja Luka, Dragan Mitrović, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, Branko Munižaba, advokat, advokatska kancelarija "Branko Munižaba" Novi Sad, Radomir Munižaba, advokatski pripravnik, advokatska kancelarija "Branko Munižaba" - Novi Sad, doc. dr Aleksandar B. Ivanović, Departman za pravne nauke IUNP-a, prof. dr Dragan Arlov, Departman za pravne nauke IUNP-a, Dragan Mitrović, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, Veljko Turunjanin, Pravni fakultet u Kragujevcu, Mirko Voštinić, Više javnot tužilaštvo u Kraljevu, mr Dajana Šljivar, advokatski pripravnik, Dragana Vujić, Viša škola unutrašnjih poslova Banja Luka, Nevena Rakić, Viša škola unutrašnjih poslova Banja Luka, prof. dr Hana Korać, Pravni fakultet u Kiseljaku, mr Sadmir Karović, Državna agencija za istrage i zaštitu – SIPA, Samra Kučević, Departman za pravne nauke IUNP-a, prof. dr Muamer Nicević, Departman za pravne nauke IUNP-a, prof. dr Ljubomir Čimburović, Departman za pravne nauke IUNP-a, mr. Hidajet Memić, Općinski sud u Visokom (BiH), dr Enver Međedović, Departman za pravne nauke IUNP-a, msc Ergin Hakić, Departman za pravne nauke IUNP-a, doc. dr Eldar Šaljić, Departman za pravne nauke IUNP-a, Gordana Jekić-Bradajić, Apelaciono javno tužilaštvo Beograd, Goran Blagojević, MUP Republike Srpske. Takođe, u svojstvu slušalaca učešće je uzelo preko 80 učesnika.

Na otvaranju konferencije pristunima se najpre obratio rektor IUNP-a, prof. dr Suad Bećirović, koji je pozeleo dobrodošlicu prisutnima, uspešan i kvalitetan rad na konferenciji. Takođe, rektor Bećirović upoznao je prisutne sa istorijatom, organizacionom strukturom i načinom rada Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru. Nakon rektora, učesnicima konferencije se obratila prorektor za nastavu, prof. dr Amela Lukač-Zoranić, koja je u svom izlaganju upozнала prisutne sa nastavnim kadrom, strukturom studijskih programa i načinima realizacije nastave na Departmanu za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru. Zatim se, ispred Internacionalne asocijacije kriminalista iz Banja Luke, učesnicima konferencije obratio prof. dr Mile Matijević, predsednik Upravnog odbora IAK-a, koji je prisutne upoznao sa misijom, vizijom i dosadašnjim radom asocijacije, kao jednog međunarodnog sturkovnog udruženja, kao i sa saradnjom asocijacije i Departmana za pravne nauke IUNP-a. Nakon profesora Matijevića, prisutnima se obratio rukovodilac Departmana za pravne nauke, doc. dr Aleksandar R. Ivanović, koji je učesnike upoznao sa ciljem, zadacima i načinom rada na konferenciji. Nakon profesora Ivanovića, prisutnima se, ispred Misije OEBS u Srbiji, obratila gospođa Glorija Lazić, koja je predstavila dve publikacije koje se tiču novina u krivičnom pravu Republike Srbije, a koje su objavljene pod okriljem ove organizacije. Na kraju uvodnog dela, učesnicima se obratio i predsednik Osnovnog

suda u Sjenici, gospodin Rifat Kurtović, koji je u svoje lično ime i u ime institucije iz koje dolazi pozeleo dobrodošlicu i uspešan rad učesnicima konferencije.

Prvog dana konferencije predsedavali su: prof. dr Branislav Simonović, predsednik Radnog predsedništva, prof. dr Velimir Rakočević, prof. dr Sefer Međedović i Dragan Mitrović.

Prof. dr Branislav Simonović, *Pravni fakultet u Kragujevcu*, prezentovao je svoj rad na temu *Osnovi sumnje u novom krivičnom procesnom pravu Republike Srbije*, koji je posvećen analizi pravnih normi kojima se u Zakoniku o krivičnom normira pojam i mesto osnova sumnje u novom konceptu krivičnoprocesnog zakonodavstva Srbije. Navedenim zakonskim rešenjem prekršene su neke od osnovnih teorijskih postavki krivičnog procesnog prava. Pored toga, istakao je da su neka rešenja usvojena u Zakoniku u suprotnosti sa osnovnim principima kriminalističkog rada sa osnovima sumnje i da usled pogrešnih zakonskih rešenja mogu da se pojave problemi u praksi i teorijskom shvatanju i tumačenju instituta.

Prof. dr Velimir Rakočević, *Pravni fakultet Podgorica*, izložio je rad na temu *Jačanje mehanizama saradnje policije i državnog tužioca u izviđaju i istrazi u svrhu efikasnosti postizanja pravde*, koji razmatra ovlašćenja i radnje policije i državnog tužioca u izviđaju i krivičnom postupku u kontekstu saradnje ovih organa u realizaciji potražnih i radnji dokazivanja. Evidentno je da sprečavanje, otkrivanje i rasvetljavanje krivičnih dela nije moguća bez tesne saradnje između policije i državnog tužioca. Normativni okvir njihove saradnje solidno je determinisan ali se u praksi nailazi na određene probleme, posebno ako se ima u vidu koncentracija funkcija otkrivanja i gonjenja u liku državnog tužioca, s jedne strane, kao i redukcija ovlašćenja policije kako predviđaju relevantne odredbe Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore, s druge strane.

Saradnja tužioca i OSL policijskih agencija sa aspekta efikasnosti otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela prema zakonu o krivičnom postupku BiH, naziv je rada čiji je kratak osvrt dao doc. dr Aleksandar Faladžić koji je uradio u koautorstvu sa Miroslavom Janjićem, *Tužilaštvo BiH*, i istakao da je pitanje uloge javnog tužioca i policije u prethodnom postupku jedno od osnovnih tema reformi modernih krivičnih postupaka. Reformama krivičnih postupaka koje su sprovedene u državama kontinentalnog prava javni tužilac postao je *gospodar* prethodnog postupka. Posledica toga je ukidanje istrage kao posebne faze prethodnog postupka i pretvaranje istražnog sudije u sudiju za prethodni postupak, sa ovlašćenjima sudske kontrole nad merama procesne prisile i eventualne kontrole odluka javnog tužioca o odustajanju od krivičnog gonjenja.

Prof. dr. Miloš Marković prezentovao je rad rađen u koautorstvu sa doc. dr Marinkom Kresoja pod nazivom *Ovlašćenja policije u predistražnom i istražnom postupku*, u kojem su analizirane odredbe novog Zakonika o krivičnom postupku koje se odnose na ovlašćenja policije u predistražnom postupku i istrazi. Posebno su značajna nova rešenja: dokazne radnje policije, saslušanje osumnjičenog, saslušanje uhapšenog i pravo ovlašćenih službenih lica policije da lica zatečena na mestu izvršenja krivičnog dela upute javnom tužiocu, a ne istražnom sudiji kao do

sada. Policija, kao važan subjekt predistražnog postupka i istrage, preduzima operativno taktičke mere i radnje, pruža kriminalističko-tehničku i drugu pomoć nadležnom tužiocu, uključujući i radnje dokazivanja i posebne dokazne radnje.

Tužilačka istraga u Crnoj Gori iz ugla branioca, tema je naučnog rada prof. dr Sefera Međedovića, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, koji je u osvrtnu konstatovao da tužilačka istraga u Crnoj Gori predstavlja zamenu za sudsku istragu i uvedena je u cilju skraćivanja trajanja krivičnog postupka i izbegavanja ponavljanja dokaza. To je zapravo "amerikanizacija" postupka, budući da je u anglosaksonskom pravu poodavno pokazala značajnu prednost u odnosu na (klasičnu) sudsku istragu. Da bi se izbegle moguće zloupotrebe u pogledu zaštite ljudskih prava i sloboda okrivljenog zadržana je ključna uloga sudije za istrage kod određivanja pritvora, izdavanja naredbi za pretres stana, mera tajnog nadzora i dr. Zakonom o krivičnom postupku obavezuje se državni tužilac, sud i drugi državni organi koji učestvuju u krivičnom postupku da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonite i pravične presude, kao i da sa jednakom pažnjom ispituju i utvrde činjenice koje terete okrivljenog i one koje mu idu u korist.

Doc. dr Vasko Stamevski, *Pravni fakultet Univerziteta "Goce Delčev" – Štip*, dao je osvrt svog rada na temu *Saradnja policije i tužilaštva u odredbama novog Zakona o krivičnom postupku Republike Makedonije*. On je istakao da su savremeni reformski tokovi ka Evropskoj Uniji nametnuli napuštanje mešovitog kaznenog postupka i njegovo okretanje ka postuku u kome sud više nije aktivni sudac i njegova uloga je pasivna, a glavni akteri u tom postupku biće stranke. Osnovna karakteristika ovih reformi je ukidanje istražnog sudije i uvođenje glavne rasprave koja će se voditi putem ukrštenog ispitivanja stranaka. Ovim reformskim zahvatima pridružila se i Republika Makedonija, donošenjem novog Zakona o krivičnom postupku. Ovaj zakon uspostavlja nove odnose između javnog tužilaštva i policije, i pri tome, javnom tužilaštvu dodeljena su veća ovlašćenja u vođenju prethodnog postupka i veoma blisku saradnju sa policijom.

Osnovi sumnje u teoriji i praksi, rad je autora Marinka Janjetovića i Darka Jokića, *Jedinica za profesionalne standarde Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske*, koji su u osvrtnu na rad naglasili da je od 2003. godine na prostoru Bosne i Hercegovine u primeni krivičnoprocesno zakonodavstvo sa izmenjenom ulogom organa krivičnog postupka, kako tužilaca, tako i ovlašćenih službenih lica. Tužiocu je data značajnija uloga u pokretanju, vođenju i nadziranju istrage krivičnih djela, ali je i uloga ovlašćenih službenih lica drugačija u odnosu na prethodno važeći koncept. Postupanje ovlašćenih službenih lica i tužilaca, u novom konceptu istrage, zakonodavac vezuje za postojanje stepena verovatnoće *osnovi sumnje*.

Doc. dr Aleksandar R. Ivanović, *Departman za pravne nauke IUNP-a* prezentovao je rad na temu *Karakteristike glavnog pretresa prema pravilima novog ZKP-a sa posebnim osvrtom na institut unakrsnog ispitivanja* i konstatovao da je početkom primene novog Zakonika o krivičnom postupku oktobra 2013. godine u znatnoj meri preoblikovana fizionomija krivičnog postupka u Republici Srbiji.

Naime, primenom novog ZKP-a u pravosudni sistem Republike Srbije uveden je model krivičnog pravosuđa koji ima više elemenata anglo-saksonskog sistema. Glavne novine ogledaju se u konceptu tužilačke istrage i adverzalnog postupku na glavnom pretresu. Posebnu pažnju treba posvetiti i novinama vezanim za glavni pretres, a posebno fazi izvođenja dokaza, jer upravo novine u ovom segmentu krivičnog postupka će najverovatnije izazvati mnogo problema u njihovoj praktičnoj primeni.

Uloga suda u dokaznom postupku sa osvrtom na pravila direktnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja svjedoka naziv je rada Igora Cimeša, *Okružno tužilaštvo Banja Luka*, koji je u osvrtu na rad naglasio da krivično procesno zakonodavstvo Republike Srpske od reforme izvršene 2003. godine karakteriše prisustvo mnogih adverzijalnih elemenata krivične procedure tako da je opravdan zaključak da krivični postupak Republike Srpske uključuje kontinentalno pravo mešovitog tipa i anglosaksonsko pravo akuzatorskog tipa. U skladu sa tim osnovnim postavkama zakona uređena su i pravila izvođenja dokaza na glavnom pretresu. Prema Zakonu, dokaze izvode stranke i to po pravilima direktnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja. Pri tome, i sud je zadržao određena ovlašćenja u pogledu izvođenja dokaza na glavnom pretresu. Drugog radnog dana konferencijom su predsedavali prof. dr Mile Matijević, predsednik, prof. dr Dragan Arlov, doc. dr Aleksandar B. Ivanović i doc. dr Aleksandar R. Ivanović.

Zbog čega u Bosni i Hercegovini ne postoji predkrivični-predistražni postupak?, rad je prof. dr Mileta Matijevića, *Pravni fakultet, Univerziteta za pravne i poslovne studije Banja Luka* i Dragana Mitrovića, *Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine*, u kojem autori konstatuju da prema aktuelnom Zakonu o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini ne postoji pretkrivični postupak. Za razliku od ZKP-a koji je važio do 01.07. 2003. god. pretkrivični postupak je zamjenjen "nejasnom i nedefinisanom" operativnom delatnošću policije, tužilaštva, građana, koji su dužni, ili imaju pravo da prikupljaju podatke, obaveštenja o krivičnom delu i učiniocu. Kada isti konstatuju postojanje osnova sumnje za krivično djelo, učinioca, a takav "kvalitet" dokaznih činjenica dodje do tužioca, isti je dužan naredniti isprovoditi istragu. U danas važećem Zakonu o krivičnom postupku Srbije i dalje je zadržan tzv. predistražni postupak, u kome policije ima izvesne i neposredne nadležnosti, u otkrivanju, razjašnjavanju krivičnog djela, učinioca. Kada utvrde postojanje osnova sumnje, dužni su podneti krivičnu prijavu nadležnom javnom tužiocu.

Branko Munižaba prezentovao je rad rađen u koautorstvu sa Radomirom Munižabom, pod nazivom *Neki aspekti prelaska na tužilačku istragu i adverzijalni krivični postupak*, u kojem je ukazano na osnovne novine koje u krivično procesno zakonodavstvo Republike Srbije uvodi novi ZKP-a, a zatim posebnu pažnju posvećuju prelaznim i završnim odredbama. Na bazi iskustava iz prakse autori ukazuju na postojanje pravnih praznina kada je u pitanju prelazni period sa starog na novi ZKP, ističući da se te pravne praznine odražavaju na štetu prava okrivljenog čime se on dovodi u nepovoljniji položaja kao stranke u postupku.

Tužilačka istraga i forenzičke nauke – aktuelna problematika, naziv je rada doc. dr Aleksandra B. Ivanovića, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, koji je u osvrtnu na rad konstatovao da se savremeni pravosudni postupak najviše i uglavnom zasniva na forenzičkim dokazima. Forenzika kao jedna nova i savremena nauka predstavlja veliki izazov za pravosuđe, a prvenstveno za tužilaštvo. Sudska-forenzička veštačenja predstavljaju veoma važan segment tužilačke istrage. U savremenom pravosudnom postupku, upotreba ekspertskog znanja, a naročito iz oblasti primene novih sofisticiranih tehnika i tehnologija otvaraju mnoge kontraverze i debate. Za razliku od svedoka-očevidaca, sudski veštaci-forenzičari se u procesu tužilačke istrage ne angažuju zbog onoga što su videli, već iz razloga što poseduju odgovarajuća tražena znanja i veštine. Poslednjih desetak godina dvadesetog veka sve institucije koje su uključene u proces razrešavanja krivičnih dela, pa tako i tužilaštvo, postaju svesni značaja primene forenzičkih nauka.

Prof. dr Dragan Arlov, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, dao je osvrt na rad koji je rađen u koautorstvu sa Draganom Mitrovićem, *Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine*, pod nazivom *Pretnja vatrenim oružjem kao osnov za primenu ovlašćenja u vidu upotrebe sredstava prinude*, gde je istaknuto da ovlašćena službena lica policije (OSLP) imaju pravo na primenu ovlašćenja u vidu upotrebe sredstava prinude. Vatreno oružje je legitimno sredstvo prinude policije. Pravo na upotrebu ovog sredstva prinude, postoji samo u funkciji zaštite ljudskog života koji je neposredno ugrožen. Dokazivanje postojanja neposredne ugroženosti života, je zahtevna proceduralna radnja, na putu utvrđivanja opravdanosti i pravilnosti primene ovlašćenja. Pretnja vatrenim oružjem sa različitih distanci, je jedna od posebnih problemskih situacija u kojima se može naći OSLP. Specifične kompetencije OSLP, u vidu poznavanja tehničkih karakteristika različitih vrsta, marki, modela... vatrene oružja, značajno doprinose definisanju postojanja neposredne ugroženosti njihovog, ili života drugih ljudi.

Veljko Turunjanin, *Pravni fakultet u Kragujevcu*, i Mirko Voštinić, *Više javno tužilaštvo u Kraljevu*, dali su osvrt na rad *Tužilačka istraga – iskustva u BiH i početni problem u Srbiji* u kojem su istakli da je reformskim poduhvatom s početka XXI veka tužilačka istraga uvedena u krivična zakonodavstva Bosne i Hercegovine, kao jedan od najkrupnijih koraka u daljem razvoju ovog pravnog sistema. Na taj način krivični postupak dobija adversarni karakter, približavajući se anglo-saksonskom tipu postupanja u krivičnim stvarima. Kao jedan od nezaobilaznih pravnih transplantata sa američkog tla, tužiocu su masovno počeli da primenjuju sporazum o priznanju krivice, koji je u ovoj državi implementiran u američkoj, neograničenoj varijanti zaključivanja.

Mr Dajana Šljivar, *osvrnula se na rad Da li je uspostavljena ravnopravnost optužbe i odbrane u krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji (pravni i stvarni položaj odbrane)*, i tom prilikom napomenula da je nesporno da društvo napreduje, da se temeljne i brze promene dešavaju se u svim sferama društva, pa tako i u krivičnom zakonodavstvu. U Srbiji relativno novi, dok u Bosni i Hercegovini, više od decenije već primjenjivani, model krivičnog pravosuđa sa više

elemenata adverzalnog sistema, umnogome je doneo izmene, a najviše u pogledu samih uloga optužbe i odbrane u celom postupku. Naravno, pravičan postupak podrazumeva postojanje efikasne odbrane osumnjičenog koja je sposobna suprotstaviti se optužbi i tako omogućiti sprovođenje načela kontradiktornosti i jednakosti oružja jer se jedino na taj način delotvorno ostvaruje pravično suđenje.

Saradnja policije i tužilaštva u istrazi, naziv je rada koji je prezentovala prof. dr. Hana Korać, *Pravni fakultet u Kiseljaku, koji je rađen u koautorstvu sa mr Sadmirom Karovićem, Državna agencija za istrage i zaštitu – SIP*. Prof. Korać je konstatovala da neposredna saradnja na relaciji policija odnosno policijske agencije-tužilaštvo, iako sadrži naredbodavnu komponentu tužioca u odnosu na ovlašćena službena lica, zasnovana je na dvosmernoj komunikaciji, timskom radu i partnerskom odnosu uopšte, kao osnovnom uslovu za efikasno sprovođenje istrage od čega neposredno zavisi i efikasnost celokupnog krivičnog postupka. Polazeći od činjenice da trenutna krivičnoprocesna rešenja inkorporiraju značajne promene uloge subjekata u krivičnom postupku kao i u fazi istrage, dosledna primena procesnih odredbi kao i efikasno sprovođenje istrage u praktičnom postupanju u značajnoj meri zavisi i od efikasne saradnje policije i tužioca. Tužilački koncept istrage po svojoj procesnoj prirodi obavezuje na zajedničko učešće policije i tužilaštva u fazi istrage na planu preduzimanja istražnih aktivnosti, uvažavajući procesne odredbe koje determinišu njihov rad.

Samra Kučević, *Departman za pravne nauke IUNP-a, prezentovala je rad na temu Položaj branioca u krivičnom postupku* i istakla da je poslednjih godina u Republici Srbiji izuzetno izražena dinamika promena krivično procesnog ambijenta. Novi Zakonik o krivičnom postupku, sadrži izuzetno veliki broj novih rešenja, čija je osnovna intencija da se krivični postupak učini efikasnijim, a pre svega bržim, iako nije sasvim izvesno da li će u praksi sva rešenja koja načelno imaju takav ratio legis, zaista i proizvesti takve pozitivne efekte. Osnovne novine koje se odnose na branioca u novom Zakoniku o krivičnom postupku sadržane su u pravilima kojima se reguliše sposobnost da se bude branilac, kao i pravilima koja se odnose na razloge za obaveznu stručnu odbranu u krivičnom postupku. Jedna od najznačajnijih modifikacija za okrivljenog svakako je mogućnost vođenja paralelne istrage od strane odbrane, mogućnost da sam realizuje svoju odbranu bez pomoći branioca kao stručnog pravno obrazovanog lica. Položaj branioca određen je skupom njegovih prava i dužnosti koje nisu samo propisane Zakonikom o krivičnom postupku već i Zakonom o advokaturi i Kodeksom advokatske etike.

Prof. dr. Ljubomir Čimburović, *Departman za pravne nauke IUNP-a, prezentovao je rad pod nazivom Branilac u tužilačkoj istrazi*, rađen u koautorstvu sa prof. dr. Muamerom Nicevićem, *Departman za pravne nauke IUNP-a*. Prof. Čimburović je konstatovao da je Zakonikom o krivičnom postupku u Republici Srbiji je od 01.10.2013. godine uveden institut tužilačke istrage. Najveća specifičnost ovakvog načina vođenja istrage je uvođenje mogućnosti vođenja posebne istrage od strane odbrane. Osumnjičeni i njegov branilac mogu prikupljati dokaze ispitivati svedoke ili preuzimati predmete ili dokaze od lica koja ih poseduju. Branilac

okrivljenom pruža pomoć i stručnu odbranu i reaguje blagovremeno i savesno u interesu okrivljenog, kako bi u postupku prezentirao sve relevantne činjenice koje će pomoći u dokazivanju odbrane okrivljenog. Javni tužilac postupa po krivičnoj prijavi, ocenjuje navode u njoj i odlučuje da li ima potrebe za sprovođenjem istrage što predstavlja momenat otpočinjanja krivičnog postupka.

Pravo odbrane na paralelnu istragu u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, naziv je rada koji je prezentovao mr. Hidajet Memić, *Općinski sud u Visokom (BiH)*, i konstatovao da u reformisanom krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine zakonodavac nije odredio zakonskim sadržajima stvarni karakter instituta istrage odbrane odnosno prava odbrane na paralelnu istragu. Stoga se u radu analiziraju osnovni teorijski pogledi kao pretpostavke za primjenu pojedinih procesnih mera i ukazujući na važnost „istrage odbrane“ kako bi pitanje izostanka zakonske regulative bilo dopunjeno analogijom i sistemskim tumačenjem odredaba Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine kao mogućnosti formiranja rešenja, kvalitetne, adekvatne i uspešne pravne pomoći osumnjičenom odnosno optuženom, te je u tom pogledu izneo praktična zapažanja i iskustva.

Dr Enver Međedović, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, prezentovao je rad na temu *Angažovanje prikrivenog islednika po novom ZKP-u* koji je rađen u koautorstvu sa msc Erginom Hakićem, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, i istakao da se policijske agencije obično oslanjaju na usamljenog agenta da bi došli do informacija koje se prenose na supervizora. U Americi veće državne i savezne agencije imaju resurse za montiranje mnogo velikog broja infiltracija, sa velikim rezervama opreme i kada se koriste informacije koje je policajac prikupio na tajnom zadatku. Kašnjenje zakonodavca sa uvođenjem ove posebne dokazne radnje, kao i ostalih posebnih dokaznih radnji itekako je doprinelo da se kriminalci vešto kriju od krivične odgovornosti i da iskoriste vreme da naprave mehanizme kako će u budućnosti izbegavati policijsku i sudsku represiju. Donošenjem novog ZKP-a zakonodavac je pokušao da do detalja razradi primenu posebnih dokaznih radnji, a samim tim i posebne dokazne radnje primene prikrivenog islednika.

Osvrt na rešenja u Zakoniku o krivičnom postupku koja se odnose na "Tajni nadzor komunikacija" naziv je rada koji je prezentovao prof. dr Muamer Nicević, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, a koji je rađen u koautorstvu prof. dr Ljubomirom Čimburovićem, *Departman za pravne nauke IUNP-a* i tom prilikom konstatovao da donošenjem Zakonika o krivičnom postupku, nismo uspeli, da na osnovu prethodne sprovedenih empirijskih i naučnih istraživanja, donesemo zakonik koji bi značajno poboljšao rešenja i u tom pravcu usaglasimo ista sa najznačajnijim međunarodnim dokumentima koja tretiraju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. On je zaključio da ne samo da nismo uspeli da izvršimo temeljnu reformu krivičnog postupka, nego nismo uspeli da u potpunosti definišemo odn. redefinišemo i tako osetljive institute, te tako makar parcijalno u nekom delu uskladimo procesno zakonodavstvo sa onim što je „standard“.

Doc. dr Eldar Šaljić, *Departman za pravne nauke IUNP-a*, izlagao je rad na temu *Zaštita ljudskih prava i uloga tužilaštva (Novi ZKP)*, koji je rađen u koautorstvu sa mr Gordanom Jekić-Bradajić, *Apelaciono javno tužilaštvo Beograd*, i zaključio da je stupanjem na snagu novog Zakonika o krivičnom postupku uloga javnog tužioca u zaštiti ljudskih prava pre, za vreme i posle krivičnog postupka naglašena do maksimuma, čega tužioci u svakom trenutku moraju biti svesni, posebno imajući u vidu da se građani retko kada samostalno odlučuju da podnesu krivične prijave zbog povrede ljudskih prava. Tužilac je dužan da vodi računa o ljudskim pravima osumnjičenog, ali, s druge strane je takođe u obavezi da oštećenog upozna sa ljudskim pravima uopšte, a posebno sa pravima koja ima u postupku, kako biti slobodan i savestan građanin u budućnosti češće koristio mehanizme zaštite ljudskih prava i time doprinosio razvoju demokratije.

Refleksije sporazuma o priznanju krivice na javnu bezbjednost u Republici Srpskoj naziv je rada koji je prezentovao Goran Blagojević, *MUP Republike Srpske*, i konstatovao da potenciranje sigurnosti u pogledu primene prava i vladavine prava, sa osvrtom na inovativnost reforme Krivičnog zakonodavstva u smislu primene instituta o sporazumu krivice, čijim sve većim potenciranjem i primenom, postajemo svedoci jednog opšteg nezadovoljstva građana u smislu negodovanja primene blažih sankcija na izvršioce teških krivičnih dela, naročito onih koji su iz oblasti imovinskog kriminaliteta i koji zadiru u najsitnije i najosetljivije pore društveno socijalnog statusa našeg čoveka današnjice, nije opravdana. Kao jedan od osnovnih nedostataka ovog pravnog instituta jeste da on predstavlja refleksiju primene sporazuma o priznanju krivice, naročito u oblasti imovinskih krivičnih dela na javnu odnosno društvenu bezbednost građana, ali i na celokupan sistem bezbednosti u Republici Srpskoj.

Po izloženim referatima usledila je diskusija u kojoj je bilo reči o tužilačkoj istrazi, saradnji i koordinaciji policije i tužilaštva, ulozi policije u predistražnom i istražnom postupku, pravilima za primenu prinude, položaju branioca u krivičnom postupku, pravu branioca na vođenje paralelne istrage, položaju oštećenog u krivičnom postupku, poštovanju ljudskih prava u krivičnom postupku, položaju stranaka u glavnom pretresu, dokaznom postupku na glavnom pretresu, pravilima osnovno, unakrsnog i dodatnog ispitivanja, te prelaznim i završnim odredbama, kao i mnogim drugim temama koje se tiču odredaba novog Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije.

Nakon diskusije, usledila je svečana ceremonija dodele sertifikata učesnicima konferencije. Po okončanju konferencije radno predsedništvo je donelo usvojilo sledeće zaključke i preporuke:

1) Tužilačka istraga je "trend" koji na prostorima ovog regiona polako počinje da se ustaljuje kao „legitiman“ koncept istražnog postupka. U začetima implementacije tužilačke istrage u zemljama ovog regiona od neprocenjivog značaja su iskustva zemalja gde je tužilačka istraga odavno u primeni su dragocena. Gledajući sa aspekta Republike Srbije naročito su interesantna iskustva BiH, Crne Gore, Hrvatske i Makedonije.

2) Uvođenje koncepta tužilačke istrage neće dovesti do značajnijih rezultata ukoliko u praksi ne uspemo da uspostavimo bolju koordinaciju i sinhronizovanije delovanje javnog tužilaštva i policije. Unapređenje profesionalnog rada tužilaca, saradnja i usklađenost funkcionisanja sa policijskim strukturama, predstavlja neophodan činilac ostvarenja cilja krivičnog gonjenja. Takođe, neophodno je da se u pripremi strategije istrage utvrde i dogovore jasni između tužioca i vođe policijskog istražnog tima kojem je dodjeljen predmet. Između tužioca i vođe istražnog tima mora postojati veliki stepen poverenja i profesionalnog ophođenja. S tim u vezi u procesnim zakonima saradnja između nadležnih organa (subjekata istražnog postupka) nije razrađena i propisana detaljno te stoga postoji potreba da se na odgovarajući način posebnim propisom uredi. Tim podzakonskim aktom bi bilo potrebno detaljnije formulisati načine saradnje kao što su obaveštavanje, usmeravanje, međusobna konsultacija naročito kod posebnih istražnih radnji, zajednička obuka u smislu razmene dobrih i loših iskustava.

3) Promene krivično-procesnog zakonodavstva imaju za posledicu novu ulogu policije u sistemu krivičnog pravosuđa, što zahteva i drugačiju organizaciju policije. S tim u vezi, potrebno je precizno normiranje uslova koje moraju da ispunjavaju policijski službenici u pogledu sticanja i unapređenja odgovarajućih kriminalističkih i pravnih znanja, veština, stavova i ponašanja. Takođe, u cilju povećanja efikasnosti i efektivnosti obavljanja policijskih poslova neophodno je i uspostavljanje obaveze stalnog usvajanja novih naučnih i tehničkih dostignuća kroz odgovarajuće programe specijalističko-stručne edukacije. Osim toga, neophodno bi bilo inicirati zajedničke oblike obuke, kako opšte tako i specijalizovane u cilju razvijanja bolje saradnje, odnosno zajedničkog rada ovih nadležnih državnih organa, kao subjekata krivičnog postupka.

4) Uvođenje koncepta tužilačke istrage, pored brojnih prednosti sa sobom nosi i određen probleme. Ti problemi se mogu sažeti na one koji proizilaze iz konceptualnih karakteristika tužilačke istrage; na slabosti konkretnih zakonskih rešenja; i na teškoće pri tumačenju i implementaciji u praksi koncepta i (ili) pojedinih odredbi Zakona. Nepreciznost pojedinih zakonskih rešenja, posebno u oblasti razgraničenja prava, obaveza, kontrole i odgovornosti tužilaca i policije pri sprovođenju i ishodu istrage u celini ili pojedinih dokaznih radnji, dovodi do različitog tumačenja zakonskih normi. Ne postoje podzakonski akati kojima bi mogla da se uredi neka sporna pitanja koja po svojoj prirodi ne pripadaju zakonskoj regulativi, npr. protokoli između rukovodstva Ministarstva unutrašnjih poslova i tužilaštva o pitanjima saradnje, određivanja prioriteta, standardi ili uputstva pri preduzimanju pojedinih radnji dokazivanja ili postupanja u pojedinim spornim tipičnim situacijama. Nema dovoljno zajedničkog dijaloga, partnerstva, zajedničke vizije, koordinacije, usklađenosti (treba uvesti praksu zajedničkih sastanaka, mešovite timove, istražne centre itd). Ne postoje zajedničke baze podataka za tužilaštvo i policiju od kojih zavisi bolje usklađivanje međusobnog rada i donošenje nekih procesnih akata. Stručna osposobljenost tužilaca iz oblasti

kriminalistike je nedovoljna imajući u vidu obaveze tužilaca da rukovode istragom i samostalno preduzimaju radnje dokazivanja. Takođe, uzevši u obzir visok stepen primene forenzičkih nauka u krivičnim postupcima, neophodno je raditi na takozvanoj doživotnoj edukaciji učesnika pravosudnog postupka, posebno tužilaca iz oblasti primjene savremenog i sofisticiranog ekspertskog znanja.

5) Novi Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije obiluje brojnim manjkavostima koji u smislu nepreciznosti definisanja, pravnih praznina, nejasnoća, neusklađenosti sa pravilima kriminalističke nauke i struke, kao i praktičnim potrebama. Tako na primer, način na koji je zakonodavac definisao pojedine oblike sumnje nije u skladu sa kriminalističkom naukom, kao ni sa savremenim tendencijama proaktivne borbe protiv kriminaliteta, što u praksi može izazvati mnoge probleme kao i konfuziju kod onih koji se bave kriminalistikom i krivičnim procesnim pravom. S tim u vezi, nepohono je u budućim izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku uzeti u obzir shvatanja i tumačenja ovog pojma u kriminalistici.

6) Uočava se postojanje pravnih praznina koje su, u stvari, na štetu prava okrivljenog što dovodi do nepovoljnijeg položaja kao stranke u postupku, a koji položaj mora biti ravnopravan u odnosu na drugu stranku. S obzirom da postoji veliki broj predmeta u postupku u odnosu na koje se odnose prelazne odredbe novog Zakonika o krivičnom postupku i na moguću dužinu trajanja istih, za očekivati je da će postojati potreba da se uočeni propusti otklone i na taj način okrivljeni dovede u ravnopravni položaj u periodu prelaska na tužilačku istragu, odnosno adverzijalni postupak.

7) Iskustva drugih zemalja upozoravaju da treba biti jako oprezan prilikom preuzimanja pojedinih rešenja iz anglo saksonskog pravnog sistema. Ovdje se pre svega misli na mogućnost vođenja istrage od strane odbrane i insistiranje na dokaznoj pasivnosti suda, jer svaku zemlju karakteriše specifičan društveni ambijent i tradicija pa samim tim jednostavno preuzimanje pojedinih instituta često ume da bude praćeno mnogobrojnim problemima koji nisu lako rešivi. Smatramo da je procesni položaj odbrane, najnepovoljniji u prethodnom postupku, posebno tokom istrage. Znatno je povoljniji u stadijumu rasprave koja je javna, neposredna i kontradiktorna te nešto manje povoljan u postupku o pravnim lekovima. Mišljenja smo da iako se teži uspostavljanju ravnopravnosti između optužbe i odbrane u krivičnom postupku, aktuelnim zakonskim rešenjima isto nije u potpunosti uspostavljeno. Uzevši u obzir sve prethodno navedeno, možemo konstatovati je da je optužba već „nekoliko koraka ispred“ prije nego odbrana uopšte sazna da se sprovodi istraga.

8) „Inspirativan“ je odnos optužbe i odbrane na glavnom pretresu, ali i problematičan sa stanovišta buduće istine, na kojoj „ne insistira“ sud.

9) Na bazi iskustava iz prakse može se konstatovati da se princip *in dubio pro reo* (sumnja u korist okrivljenog) ne primenjuje u dovoljnoj meri. Naime, u dobrom broju slučajeva tužilac i sud i dalje na ovaj institut gledaju kao na jednu teorijsku koncepciju koja nema praktičan značaj, iako time oni zapravo žele da

prikriju svoju nekreativnost, a tužilac posebno nemoć da dokaže istinu. S tim u vezi, nije onda čudo što advokati smatraju da je predviđeni sistem tužilačke istrage dobar za zemlje sa razvijenom demokratijom i tradicijom po ugledu na anglosaksonski sistem, a mi smo tek na početku, pa otuda nesnalaženje i propusti sve na štetu istine i pravde.

10) Takođe u praksi su konstatovani i brojni slučajevi u kojima su se veštaci upuštali u ocenu pravnih činjenica, u kojima se dovodila u pitanje neutralnost veštaka, jer je on svojim neprimjerenim komentarima prejudicirao pitanje odgovornosti optuženog na način koji izlazi van okvira predmetnog vještačenja, a da je reakcija suda u smislu izuzeća ili sankcionisanja takvog veštaka, odnosno angažovanja drugog veštaka uglavnom izostajala.

11) Tvorci Zakona o krivičnom postupku, stručna i naučna javnost u Republici Srbiji bi trebalo da nađu odgovore na ova i mnoga druga pitanja, kako bi se otklonile uočene slabosti i iskoristili potencijali koje tužilački koncept istrage nesumnjivo poseduje.

12) U smislu podizanja efikasnosti na polju suprotstavljanja najopasnijim vidovima kriminalnog ispoljavanja poput organizovanog kriminala, neophono je budućim zakonskim izmenama poboljšati zaštitu identiteta lica koja su angažovana kao prikriveni islednici, kao i identitet lica koja su sprovodila specijalnu istražnu radnju tajni nadzor komunikacija.

13) Promena strukture dokaznog postupka kao stadijuma glavnog pretresa je podjednako važna novina kao i tužilački koncept istrage, te ovim novinamam treba posvetiti podjednaku pažnju. Naročitu pažnju treba posvetiti institute unakrsnog ispitavanja kao dokaznoj tehnici koja predstavlja novitet u našem procesnom zakonodavstvu. Naime, novi elementi glavnog pretresa koji su mahom preuzeti iz anglo-saksonskog pravnos sistema, a naročito unakrsno ispitivanje, zahteva edukaciju i stručno usavršavanje stranaka radi ovladavanja veštinama koje su neophodne za uspešno baratanje ovom dokaznom tehnikom. U tom smislu potrebno je organizovati što više seminara, treninga, specijalističkih kurseva i sl. na temu veština unakrsnog ispitivanja. Takođe, potrebno je ovu problematiku implementirati u kurikulume nastavnih predmeta na pravnim fakultetima, kao što je to praksa u SAD-a, gde se z sklopu dokaznog prava (Law of evidence) kao jedan od osnovnih predmeta izučava unakrsno ispitivanje.

14) Na samom kraju treba istaći da postoji nesklad između uvedenih novina po pitanju dokaznog postupka, odnosno izvođenja dokaza i ustaljene (zastarele) forme zapisničke registracije istog. Naime, prema klasičnom načinu zapisničkog fiksiranja predsednik veća diktira zapsiničaru sažetak iskaza svedoka. Ovakav način je imao smisla kada je ispitivanje vodio predsednik veća, koji je imao predstavu o onome što on želi od svedoka da sazna, što mu daje mogućnost da izdvoji ono što je bitno, odnosno da sažme iskaz svedoka u jednu upotrebljivu celinu. Međutim, s obzirom da je ispitivanje povereno strankama u postupku, a naročito deo koji se tiče unakrsnog ispitivanja, onda je ovaj način, tj. zapisnička registracija iskaza neadekvatna.

15) Tema konferencije je opravdala svoju potrebu aktuelizovanja i naučno-stručne rasprave.

16) Broj i struktura učesnika na konferenciji najbolje ukazuje na akuelnost teme konferencije i zainteresovanost naučne i stručne javnosti.

17) Posebna vrednost se ogleda u prisutnosti iskusnih naučnih radnika i stručnjaka iz prakse, ali i mladih i perspektivnih naučnika i praktičara.

Preporuke:

Informisanje javnosti

Zaključci konferencije da se proslede Ministarstvu pravde, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Skupštinskom Odboru za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu, Kancelariji Misije OEBS-a u Srbiji, Udruženju javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, Udruženju sudija Republike Srbije, Društvu sudija Srbije, Advokatskoj komori Srbije, Advokatskoj komori Vojvodine, Pravnim fakultetima u Srbiji – kako bi smo podstakli diskusiju po pitanju novina u krivično-procesnom zakonodavstvu Republike Srbije.

Buduća organizacija Konferencije

Stečena iskustva u ralizaciji konferencije kroz razmenu mišljenja sa teoretičarima i praktičarima iz regiona, na temu tužilačke istrage i adverzijalnog krivičnog postupka pokazuju da su problemi i izazovi sa kojima se organi krivičnog pravosuđa, policija i brainoci susreću u implementiranju navedenih novina u krivično-procesnom zakonodavstvu veoma slični i da su pozitivna iskustva zemalja sa više iskustva u njihovoj primeni, a u cilju prevazilaženja istih, veoma dragocena.

Organizaciju konferencije na datu temu treba nastaviti u vremenskom intervalu od dve godine, što je optimalni period za sitcanje novih iskustava i otvaranje novih tema za diskusiju. Takođe, rad konferencije treba usmeriti prema visokoškolskim institucijama, odnosno pravnim fakultetima i policijskim školama.

Slika 1. Obraćanje rukovodioca Departmana za pravne nauke doc. dr Aleksandra R. Ivanovića na otvaranju konferencije.

Slika 2. Obraćanje predsednika upravnog odbora Internacionalne asocijacije kriminalista na otvaranju konferencije

Slika br. 3 Otvaranje konferencije.

Slika br. 4. Radno predsjedništvo prvog radnog dana: prof. dr Velimir Rakočević, prof. dr Branislav Simonović, Dragan Mitrović, prof. dr Sefer Međedović.

Slika br. 5. Radno predsjedništvo drugog radnog dana: doc. dr Aleksandar B. Ivanović, prof. dr Mile Matijević, doc. dr Aleksandar R. Ivanović, prof. dr Dragan Arlov.

Slika 6. Zatvaranje konferencije.